

Олещенко Вероніка Юліанівна

аспірант Національної академії державного управління

при Президентові України

ORCID: 0000-0002-1490-8875

e-mail: verona21.ua@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Досліджено процеси формування та набуття соціальними правами правового спрямування на основі законодавчого досвіду країн європейської спільноти. Проаналізовано еволюцію функцій держави в умовах набуття соціальними правами юридичного спрямування. Зауважено, що важливим аспектом у роботі цього напрямку є аналіз міжнародних стандартів, стандартів Ради Європи та Європейського Союзу щодо реалізації та забезпечення соціальних прав людини.

Ключові слова: соціальні права; функції держави; соціальні права та обов'язки людини і громадянина; обов'язки держави; соціальне забезпечення.

Постановка проблеми. Забезпечення і реалізація соціальних прав людини – складний і багатогранний процес. Він відбувається в конкретному соціальному середовищі і має обумовлену залежність від юридичних і соціальних явищ. На сьогодні співпраця державних органів, міжнародних та національних організацій, науковців та практиків спрямована на досягнення нового якісного рівня законодавчого забезпечення та визнання категорії “соціальні права”, розробку нових та дієвих механізмів їх забезпечення та реалізації.

Соціальні права людини є важливим предметом наукового дослідження. Необхідність визначення сутності соціальних прав та юридичного закріплення механізмів реалізації і гарантій забезпечення обумовлена багатьма чинниками. Серед них є: теоретична невизначеність поняття соціальних прав, відсутність теоретичного та юридичного закріплення механізмів реалізації та забезпечення соціальних прав людини, юридична декларативність соціальних прав, відсутність оптимально обумовленого балансу між соціальними обов'язками і економічною спроможністю держави. Важливим аспектом у роботі цього напрямку є аналіз міжнародних стандартів та стандартів Ради Європи щодо забезпечення соціальних прав для поліпшення якості підготовки соціальних законопроектів, розробки обґрунтованої концепції соціальної політики держави, удосконалення соціальних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальні права становлять інтерес для науковців та практиків різних сфер знань, галузей науки. Це обумовлено тим, що соціальні права є досить складною категорією і за своїм змістом у “широкому” та “вузькому” значенні мають стосунок до різних сфер

науки, таких як: економічна, політична, правова, соціальна сфери, сфера державного управління [1]. Дослідженням правового змісту соціальних прав та їх місця у системі прав людини присвячені роботи таких авторів: Ж. Пустовіт, П. Рабінович, С. Верланов. Такими науковцями, як Н. Болотіна, Н. Хуторян, О. Ярошенко, проводиться розгляд соціальних прав у контексті права соціального забезпечення. У контексті державного управління соціальні права є предметом дослідження як об'єкт формування державної політики щодо регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням та реалізацією соціальних прав. Результати наукових напрацювань у цьому напрямку висвітлено у працях таких вчених, як: О. Петроє, В. Трощинський, В. Скуратівський та інші, присвячених теоретико-методологічному аналізу соціальних прав, з'ясуванню існуючих підходів до їх розуміння, обґрунтуванню класифікаційної структури та змісту системи соціальних прав як основи для визначення функцій держави щодо їх забезпечення в умовах сучасних викликів тощо.

Також аналітичну частину статті опрацьовано на основі Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, Європейської соціальної хартії (переглянутої), Європейського кодексу соціального забезпечення (переглянутого) тощо.

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми.

Розглядаючи категорію соціальних прав як юридичну, потрібно зазначити, що ці права є позитивними, що передбачає певні активні дії з боку органів держави на користь інтересів особи шляхом створення спеціальних програм та впровадження організаційно-правових і фінансових механізмів. Метою держави є створення соціальних програм, ведення організаційної та господарської діяльності з метою гарантування та реалізації проголошених прав. Україна на своєму шляху щодо розвитку напрямку забезпечення соціальних прав успішно долучається до європейської спільноти, інтегруючи принципи європейських соціальних стандартів. Важливою умовою інтеграції європейської соціальної політики є ратифікація Україною відповідних міжнародних та європейських угод. Зокрема, соціальне законодавство Європейського Союзу передбачає гармонізацію національного законодавства до загальноєвропейського. Метою таких заходів є досягнення стратегічної мети європейських країн щодо створення єдиного соціального простору та єдиних принципів соціальної політики.

На сьогодні ситуація щодо забезпечення соціальних прав в Україні є нестабільною і негативною. Попри всі обов'язки держави щодо забезпечення соціальних прав людини шляхом законодавчого закріплення, ратифікації міжнародних стандартів та приєднання до документів Ради Європи, реалізація та забезпечення соціальних прав людини в Україні не відповідають закріпленим нормам.

Метою статті є дослідження процесу виокремлення соціальних прав як окремої категорії прав людини та формування законодавства щодо їх забезпечення і реалізації для аналізу сучасного стану законодавчого забезпечення соціальних прав та перспектив подальшого розвитку.

Завданням статті є аналіз законотворчого процесу з метою оцінки сучасного стану законодавчого закріплення та забезпечення соціальних прав людини.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці XIX ст. у Європі з'явилося кілька проектів конституцій, які містили не тільки “класичні” – особисті і політичні права, а й права другого покоління – соціально-економічні та культурні. Ці конституції визначали обов'язки урядів у сфері зайнятості, освіти, громадського здоров'я тощо.

Юридичне закріплення соціальні права отримали лише наприкінці XIX ст. у декількох проектах конституцій Європи. Серед класичних прав людини – особистих і політичних – з'являються права “другого покоління” – соціально-економічні та культурні. Таке правове закріплення вперше розширювало коло обов'язків уряду у сфері зайнятості, освіти, громадського здоров'я тощо. Першою у світі конституцією, яка закріпила широкий і досить деталізований перелік соціально-економічних прав, була Конституція Мексики, прийнята 17 січня 1917 р. У подальшому такі права були включені до радянських конституцій Росії (1918 р.), України (1919 р.), до Конституції Німеччини 1919 р. Характерною рисою сталінської й брежнєвської конституцій був пріоритет соціально-економічних прав над тими правами, які прийнято вважати природними й невід'ємними, – правами першого покоління [2]. Конституцією СРСР 1977 р. були передбачені такі соціально-економічні права, як: право отримання гарантованої роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості, право на відпочинок, право на матеріальне забезпечення у старості, а також у випадку хвороби і втрати працездатності, право на освіту, право на охорону здоров'я, право на житло, право на користування досягненням культури, а також гарантування свободи наукової, технічної і художньої творчості [3]. Після виходу України з СРСР та проголошення незалежності, в Конституції країни було збережено перелік раніше закріплених соціально-економічних прав, а також розширено їх перелік такими правами, як: право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї; право громадян на працю, належні, безпечні і здорові умови праці; право на заробітню плату, не нижчу від зазначеної законом; право на соціальний захист, яке передбачає забезпечення у разі повної, часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від людини обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, право на житло, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання та виховання [4].

На сьогодні соціальні права визнаються фундаментальними. Оскільки, без сумніву, для особи без будь-якого мінімального соціального та економічного добробуту багато політичних прав не мають жодного значення. Американським філософом І. Берліном виражена думка, що без наявності базових соціально-економічних прав усі інші права людини не можуть “працювати”, оскільки

запропонувати політичні права людям, які є голодними, хворими, неписьменними, не отримують необхідної медичної допомоги, означає насмішку над ними [5].

Соціальні права є саме тими правами, які виражають найнеобхідніші, першочергові, життєво необхідні потреби для людини. Вони є визначальними тому, що створюють базу для існування і функціонування інших основних прав. Вони є вираженням потреб матеріального спрямування (грошова допомога) та нематеріального спрямування (певна допомога або послуга), утворюючи основу для визнання і подальшого забезпечення особистих і політичних прав.

Щодо порядку державного забезпечення соціальних зобов'язань, до кінця XIX ст. існувала політика невтручання держави в організацію систем соціального захисту, створення соціального страхування, лише заохочувалася державою взаємодопомога цих двох інститутів. У середині XX ст. відбулися значні зміни, поява соціальної держави передбачала визнання соціальних прав і покладання на державу соціальної функції. Таким чином, на державу було покладено обов'язок турбуватися про соціальну справедливість, добробут своїх громадян та гарантувати їх соціальну захищеність. Принцип соціальної держави як конституційний було закріплено в конституціях ФРН (1949 р.), Франції (1958 р.), Італії (1948 р.), Португалії (1975 р.), Туреччини, Швеції (1974 р.), Японії (1947 р.), Греції, Нідерландів, Данії тощо [6].

Соціальні права людини і соціальні обов'язки держави відображені у таких міжнародних та європейських правових актах, як:

- 1) Загальна декларація прав людини (1948 р.);
- 2) Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.);
- 3) конвенції Міжнародної організації праці;
- 4) Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996 р.);
- 5) Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) (1990 р.);
- 6) Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників (1989 р.);
- 7) Хартія основних прав Європейського Союзу (2000 р.) тощо.

Ратифікація цих міжнародних нормативно-правових актів передбачає обов'язок держави щодо дотримання соціальних прав людини, які проголошені міжнародними актами, до яких приєдналася Україна.

Загальна декларація прав людини є найавторитетнішим джерелом міжнародних норм щодо прав людини і вважається першим центральним документом у галузі прав людини. Визначною подією міжнародного права, яка відбулася з прийняттям Загальної декларації, було визнання прав людини справою міжнародного значення [7].

У згадуваному документі зазначено чотири групи прав. Четверта група охоплює соціальні, економічні та культурні права. Відповідно до положень аналізованої декларації, кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях

за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави. У статтях цієї декларації закріплюються такі соціально-економічні та культурні права: право на соціальне забезпечення; право на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях; право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття; право на рівну оплату за рівну працю, право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне існування людини (і яка у разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення); право на створення професійних спілок; право на відпочинок і дозвілля (розумне обмеження робочого дня і оплачувана періодична відпустка); право на життєвий рівень, який необхідний для підтримання здоров'я і добробуту; право на забезпечення у випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини (інвалідність, безробіття, старість, хвороба тощо); право на особливе піклування матерів і дітей; право на однаковий соціальний захист дітей, народжених у шлюбі або поза шлюбом; право на освіту; право вільно брати участь у культурному житті суспільства; право на захист моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць; право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій декларації, можуть бути повністю здійснені [8].

Необхідно зазначити, що положення згаданої декларації мали рекомендаційне спрямування, але їх ґрунтовність стала основою для багатьох законодавчих проєктів країн світу та розбудови міжнародного права в сфері прав людини. Подальшим кроком стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародного пакту про громадянські й політичні права 1966 р. та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права встановлюється, що всі права та основні свободи є неподільними та взаємозалежними. Це є важливою нормою, оскільки тривалий час не було єдиної думки щодо правової сутності соціальних прав. З огляду на природно-правове розуміння, соціальні права не є суб'єктивними та не підлягають судовому захисту. Їх реалізація та забезпечення прямозалежні від можливостей держави та її економічного розвитку. Відповідно до позитивізму, соціальні права є визначальними, а громадянські та політичні розглядаються як похідні від них. Такий підхід отримав широку підтримку в період домінування марксистсько-ленінської ідеології, коли праця визнавалася основним правом і, водночас, обов'язком громадянина. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права став так би мовити провідником між двома цими підходами, вказуючи на те, що повне здійснення громадянських і політичних прав неможливе без здійснення економічних, соціальних і культурних прав. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права містить більш деталізований перелік соціальних прав. Також у нормах пакту зазначається,

що права, зазначені в цьому документі, здійснюються без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, мови, статі, релігії, політичних чи інших переконань, національної чи соціальної належності [9].

Країни-учасниці, що ратифікували положення цього пакту, санкціонують ці положення у внутрішньому законодавстві. Громадяни таких держав мають право на забезпечення своїх прав, передбачених статтями цього пакту. А на державу покладається обов'язок щодо забезпечення і гарантування цих прав. Для контролю виконання умов забезпечення економічних, соціальних і культурних прав, відповідно до згаданого пакту, у межах ООН рішенням Економічної і Соціальної Ради було створено Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (далі – Комітет). Основною функцією Комітету є моніторинг дотримання державами учасниками зобов'язань, взятих на себе відповідно до згаданого вище пакту.

Для подальшого об'єднання та оптимізації діяльності країн-учасниць Ради Європи з питань реалізації політики забезпечення прав і свобод людини, зокрема в соціальній сфері, у 1961 р. було прийнято Європейську соціальну хартію, яка набрала чинності у 1965 р. Основні змістові особливості цього документа розглянемо нижче. По-перше, закріплене право на охорону здоров'я, за яким сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для усунення причин слабого здоров'я, забезпечення діяльності служб у питаннях здоров'я, підвищення особистої відповідальності у питаннях здоров'я, запобігання епідемічним і ендемічним та іншим захворюванням. По-друге, визначає право на соціальне забезпечення. Цей пункт передбачає започаткування системи соціального забезпечення, її забезпечення та розвиток. По-третє, встановлюється право на соціальну та медичну допомогу. Це право передусім закріплює право малозабезпечених осіб на отримання допомоги за рахунок допомоги із соціального забезпечення, а також заборону обмеження такої допомоги іншим особам. По-четверте, закріплюється право на користування послугами соціальних служб, діяльність яких спрямована на підвищення добробуту і розвитку суспільства. По-п'яте, декларується право осіб із інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства. Ця норма передбачає створення умов для осіб із інвалідністю в напрямку орієнтування, освіти і професійної підготовки, а також технічну допомогу для усунення перешкод зі спілкування і пересування. По-шосте, закріплюється право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (соціальна допомога, надання сім'ям житла тощо). По-сьоме, право дітей та підлітків на соціальний, правовий, економічний розвиток. По-восьме, право осіб похилого віку на соціальний захист, який передбачає створення умов для того, щоб вони якомога довше залишалися повноцінними членами суспільства. По-дев'яте, декларується право на захист від бідності та соціального відчуження. Передбачається створення доступу особам до житла, роботи, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги [10]. Необхідно

зазначити, що Україна не взяла на себе зобов'язань щодо: права на соціальне забезпечення; права на соціальну та медичну допомогу; встановлення щорічної оплачуваної відпустки тривалістю не менше чотирьох тижнів; права трудящих-емігрантів і членів їх сімей на захист і допомогу; права працівників на захист їхніх прав у разі банкрутства їхнього роботодавця.

Наступним кроком процесу розвитку та єднання членів Ради Європи з метою сприяння їхнього соціального прогресу було прийняття Європейського кодексу соціального забезпечення 1990 р. Положення цього кодексу ґрунтуються на завданнях соціальних програм членів ради Європи, якими є розвиток їх систем соціального забезпечення. Україна підписала цей акт у 2016 р., тим самим підтвердивши рішучість своїх намірів щодо підтримання принципів демократії, верховенства права та захисту прав людини [11]. Цим нормативним актом передбачено здійснення заходів із реалізації прав людини на соціальне забезпечення у таких випадках, як захворювання, безробіття, старість, нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання, повна втрата заробітку, вагітність та пологи, інвалідність, повна втрата годувальника. Важливим додатком у цьому документі є встановлені мінімальні стандарти за основними видами допомоги із соціального забезпечення.

Відповідно до цих правових актів, забезпечення реалізації соціальних прав як обов'язок покладається на державу. Держава зобов'язана створити умови для реалізації права на працю, надаючи право на відпочинок; держава повинна сприяти цьому праву працівникам, їх дітям, особам похилого віку тощо; гарантуючи право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї – забезпечити такий рівень, максимально наближений до визначеної категорії як "гідний"; право на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування – розвитком сфери медичної галузі; проголошуючи право на соціальне забезпечення – запровадженням такої системи в державі відповідної до міжнародних стандартів; забезпечуючи право громадян на освіту, держава повинна гарантувати надання якісних освітніх послуг; створення та реалізація державних соціальних програм доступного житла як умова забезпечення права на житло; захист материнства вимагає від держави створення умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правової, моральної та матеріальної підтримки материнства та дитинства, враховуючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям; за всіма дітьми має залишатися право на охорону і допомогу.

Визнаючи Україну соціальною державою, відповідно до положень Конституції України, а саме ст. 1 Основного Закону, держава має соціальні обов'язки:

- 1) поважати права людини, зокрема й соціальні;
- 2) забезпечити дотримання соціальних прав людини, закріплених у міжнародному та національному законодавстві;
- 3) сприяти всебічному розвитку людини шляхом надання якісної освіти;
- 4) реалізувати право на працю;
- 5) не перешкоджати реалізації права на страйк;

- 6) створити умови для реалізації права на відпочинок;
- 7) забезпечити право на соціальний захист;
- 8) гарантувати право на житло;
- 9) підтримати достатній життєвий рівень громадян;
- 10) задовольнити право на охорону здоров'я, медичну допомогу [12].

Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС (відповідної угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого) покладає обов'язок на Україну до поступового наближення до права, стандартів та практик Європейського Союзу у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей [13]. Впровадження європейського досвіду та практик сприятиме створенню умов для високого європейського рівня стандартів соціальних прав, таких як: гідний рівень та якість життя, адекватні потребам людини стандарти соціального забезпечення та високі стандарти загального рівня соціального розвитку, соціального благополуччя населення.

У листопаді 2017 р., з метою підвищення якості рівня забезпечення і реалізації соціальних прав людини у контексті соціальної політики Європейського Союзу, Президентом Європейської Комісії Ж.-К. Юнкером було проголошено Європейський стовп соціальних прав (далі – Стовп). Запровадження принципів Стовпа обумовлено диференціаціями між різними країнами за такими показниками, як: економічний розвиток, соціальний розвиток, політична ситуація та стабільність у країні з метою зрівняння можливостей реалізації і забезпечення соціальних прав. Зміст Стовпа складається з трьох категорій та двадцяти принципів. Основними напрямками є: рівні можливості та доступ до ринку праці; справедливі умови праці; соціальний захист та інклюзивність (тобто участь усіх громадян у житті суспільства) [14]. Головними напрямками запровадження політики є:

- реалізація принципів та прав, викладених у Стовпі, зокрема через Європейський семестр координації політики та у національних програмах національних реформ 2019 р. держав-членів;
- сприяння ефективному соціальному діалогу на всіх рівнях, враховуючи “новий початок для соціального діалогу” на рівні ЄС;
- об'єднання зусиль щодо розміщення працівників, координації соціального забезпечення, дотримання всебічного балансу праці та життя;
- дотримання відповідності пріоритетів Плану дій ЄС 2018 – 2019 для вирішення гендерної різниці в оплаті праці;
- підвищення кваліфікації людей в отриманні та опрацюванні нових знань із метою зниження рівня соціального виключення.

Новітня соціальна політика дає напрями шляхів стратегії розвитку національної політики щодо забезпечення соціальних прав людини.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Попри всі соціальні стандарти, встановлені у конституціях та нормативно-правових актах соціальних прав, не всі держави можуть забезпечити їх належну реалізацію.

Соціальні права є позитивними правами, що передбачає певні активні дії з боку органів держави на користь інтересів особи шляхом створення спеціальних програм та впровадження організаційно-правових і фінансових механізмів. Метою держави є створення соціальних програм, ведення організаційної та господарської діяльності з метою гарантування та реалізації проголошених прав. Іншим фактором, що має вплив на ефективність забезпечення соціальних прав, є стан економічного розвитку держави. Своєю чергою, економіка держави не в останню чергу залежить від ефективності праці самих її громадян. Отже, ступінь реалізації прав громадян залежить від працездатності самих громадян. Функція держави в цьому випадку полягає у проведенні економічної політики для отримання і примноження їх благ. Щодо громадян, які з об'єктивних причин не можуть забезпечити себе матеріальним добробутом (наприклад, люди з обмеженими можливостями), що унеможлиблює реалізацію їх прав, держава має зобов'язання із забезпечення цих громадян матеріальним мінімумом. Розмір встановленого державою мінімуму цих благ визначає рівень реальності прав громадян, який держава готова і здатна забезпечити. Залежно від рівня економічного розвитку, рівень соціального забезпечення мінімуму може бути різний. Тому у різних країнах є різний рівень забезпечення соціальних прав.

Останнім чинником, який має певний вплив на обмеження реалізації соціальних прав, є менша визначеність і чіткість формулювання. На відміну від прав першого покоління, соціальні права у низці нормативно-правових актів керуються загальними і широкими поняттями, такими як: “справедливий”, “гідний”, “достатній” тощо. Не має чітких меж і критеріїв визначення, що є достатнім рівнем для належного і всебічного забезпечення таких прав.

Аналізуючи вищезазначене, необхідно зауважити, що рівень забезпечення реалізації соціальних прав залежить від рівня розвитку саме країни. Тому в різних країнах діють різні механізми запровадження державних програм щодо забезпечення соціальних прав. Але співпраця міжнародних організацій, спрямованих саме на соціальну сферу, встановлює загальні стандарти рівня забезпечення соціальних прав, до рівня якого повинні прагнути інші країни.

Забезпечення соціальних прав розглядається як специфічна діяльність із надання їм достеменного, сталого і невід'ємного спрямування. Соціальне призначення такої діяльності має вираження у потребі створення нових умов – фактичних і юридичних, з метою набуття цими правами реального спрямування. Як вже було зазначено вище, поряд із юридичними складовими, важливе місце мають економічні, політичні та соціальні чинники забезпечення соціальних прав.

Список використаної літератури

1. Петроє О. М. Соціальні й гуманітарні права людини та функції держави щодо їх забезпечення // Актуальні проблеми державного управління. 2016. Вип. 2. С. 192—199.
2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні : монографія. Київ : Знання, 2005. С. 9.

3. Конституція Союзу Радянських Соціалістичних Республік : затверджена Законом № 0001400-77 від 26.12.1990 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001400-77> (дата звернення: 22.10.2019).

4. Конституція України : прийнята Законом України № 254к/96-ВР від 21.02.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.10.2019).

5. Туруга О. В. Соціальні права людини в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 112—115. (Серія: Право).

6. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні... С. 33.

7. Латковська Т. А. Загальна декларація прав людини – видатний документ історії людства. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/vchfo_2014_4_6.pdf (дата звернення: 22.10.2019).

8. Загальна декларація прав людини. № 995_015 від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 22.10.2019).

9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. № 995_042 від 19.10.1973 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 22.10.2019).

10. Європейська соціальна хартія (переглянута). № 994_062 від 07.09.2016 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 22.10.2019).

11. Європейський кодекс соціального забезпечення. № 994_329 від 06.11.1990 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329 (дата звернення: 22.10.2019).

12. Конституція України...

13. Угода про асоціацію України з ЄС. № 984_011 від 01.09.2017 р. URL : https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 26.10.2019).

14. European Pillar of Social Rights (17.11.2017 р.). URL : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf (date of using: 26.10.2019).

Статтю подано: 02.12.2019

Статтю схвалено: 27.12.2019

Oleshchenko Veronika Yulianivna

*Postgraduate student of the National Academy of Public Administration
under the President of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-1490-8875

e-mail: verona21.ua@gmail.com

FORMATION OF SOCIAL RIGHTS INSTITUTE IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF EUROPEAN SOCIAL POLICY

The article examines the processes of formation and acquisition of legal nature by social rights based on the legislative experience of the countries of the European community. The evolution of the functions of the state in terms of acquiring the legal nature by social rights is analyzed.

Problem setting. Ensuring and realization of the social human rights is a complex and multifaceted process. As of this date, the cooperation of state bodies, international and

national organizations, scholars and practitioners is aimed at achieving a new quality level of legislative support and recognition of the category of social rights, developing new and effective mechanisms for their provision and implementation.

Recent research and publications analysis. The social rights are of interest to the scholars and practitioners of various fields of knowledge and branches of science. This is because the social rights are a rather complex category and in their content, generally and properly, they refer to different fields of science, such as economic, political, legal, social, public administration.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. In the context of public administration, the social rights are the subject of research as the object of forming a state policy for regulating relations related to the protection and realization of the social rights. In addition, the analytical part of the article was elaborated on the basis of the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the European Social Charter (revised), the European Code of Social Security (revised) and other documents.

Paper main body. At the end of the XIX century in Europe, several draft laws appeared that contained not only “classic” – personal and political rights, but also “the second-generation” rights – socio-economic and cultural rights. These constitutions set out the responsibilities of governments in the fields of employment, education, public health etc.

Only in the late XIX century, the social rights gained the legal recognition in several drafts of the European constitutions. The classical human rights include “second generation” rights – socio-economic and cultural rights. For the first time, this legal extension broadened the obligations of the government in the fields of employment, education, public health etc. The first constitution in the world, which established a broad and sufficiently detailed list of socio-economic rights, was the Constitution of Mexico, adopted on January 17, 1917.

In connection with the state social security obligations, by the end of the XIX century, there was a policy of non-intervention by the state in organization of social protection systems, the creation of social insurance, which was encouraged by the state mutual assistance of these two institutions. The significant changes took place in the middle of XX century; the emergence of a welfare state entailed the recognition of social rights and the assignment of social function to the state. Thus, the state had a duty to be concerned with the social justice, the well-being of its citizens and guaranteeing their social protection.

The introduction of European experience and practices will help create conditions for high-level European social rights standards in Ukraine, such as a decent standard of living and quality of life, adequate social security standards and high standards of general social development, social well-being of the population.

Conclusions of the research and prospects for further studies. Analyzing the above-stated, it should be said that the level of ensuring the realization of social rights depends on the level of development of the country. Therefore, different mechanisms are acting in different countries for the implementation of state programs to ensure the social rights. However, the cooperation of international organizations focused specifically on the social sphere sets the common standards for the level of social rights that other countries should strive for.

Key words: social rights; functions of the state; social rights and obligations of the person and citizen; obligations of the state; social security.

References

1. Petroie, O. M. (2016). Sotsialni y humanitarni prava liudyny ta funksi derzhavy shchodo yikh zabezpechennia. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, Issue 2, pp. 192-199 [in Ukrainian].
2. Bolotina, N. B. (2005). *Pravo sotsialnoho zakhystu: stanovlennia i rozvytok v Ukraini*. Kiev: Znannia. pp. 9 [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Soiuzu Radianskykh Sotsialistychnykh Respublik. № n0001400-77. (1990). [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy. № 254k/96-VR. (2019) [in Ukrainian].
5. Turuta, O. V. (2014). Sotsialni prava liudyny v Ukraini. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, Issue 24, Vol. 1, pp. 112-115 [in Ukrainian].
6. Bolotina, N. B. (2005). *Pravo sotsialnoho zakhystu: stanovlennia i rozvytok...* pp. 9.
7. Latkovska, T. A. (2019). *Zahalna deklaratsiia prav liudyny – vydatnyi dokument istorii liudstva*. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/vchfo_2014_4_6.pdf [in Ukrainian].
8. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. № 995_015. (1948). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukrainian].
9. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava. № 995_042. (1973) [in Ukrainian].
10. Yevropeiska sotsialna khartiia. № 994_062. (2016). [in Ukrainian].
11. Yevropeyskyi kodeks sotsialnoho zabezpechennia. № 994_329. (1990) [in Ukrainian].
12. Konstytutsiia Ukrainy...
13. Uhoda pro asotsiatsiiu Ukrainy z YeS. № 984_011. (2017) [in Ukrainian].
14. European Pillar of Social Rights. (2017). URL : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf.

Paper submitted: 02.12.2019

Paper accepted: 27.12.2019

Цитування: Олещенко В. Ю. Формування інституту соціальних прав у контексті розвитку європейської соціальної політики // *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 4(61) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2019. С. 147—158. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198509>).

Citation: Oleshchenko, V. Yu. (2019). Formation of social rights institute in the context of development of European social policy. *Efficiency of Public Administration*, Issue 4(61), pp. 147-158. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198509>).